

ORTADOğU GÜNDEMİ

15-21 Mayıs 2023

2023

■ LEVANT GÜNDEMİ

Suriye

• Uluslararası Gündemde Suriye

Birleşmiş Milletler Suriye Özel Temsilcisi Geir Pedersen, Mısır Dışışleri Bakanı Samih Şükri ile görüştü. Pedersen yaptığı görüşmede, Suriye krizine “kademeli” bir çözüm bulmak için Arap Birliği tarafından oluşturulan Arap Bakanlar Komitesi ile yakın çalışmayı dört gözle beklediğini ifade etti. İkisinin görüşmesinde “Suriye krizinin adım adım yaklaşımı ve 2254 sayılı Güvenlik Konseyi Kararına uygun olarak çözülmesine yönelik etkili adımlar atılması” görüşüldü.¹

Birleşik Arap Emirlikleri (BAE), Suriye Devlet Başkanı Beşar Esad’ı 30 Kasım’da Dubai’de düzenlenecek olan BM İklim Değişikliği Taraflar Konferansı’na (COP28) davet etti. BAE’nin Şam Büyükelçiliği tarafından paylaşılan iletide, COP28’e katılım için Esad’ın, Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) Devlet Başkanı Muhammed bin Zayid Al Nahyan tarafından davet edildiği belirtildi.²

Arap Birliği Genel Sekreteri Ahmed Ebu Gayt, Suriye’nin Arap Birliğine dönüşünün tüm üye ülkelerin Suriye ile yeniden ilişki kuracakları anlamına gelmediğini belirtti. Ebu Gayt, “Suriye’nin Arap Birliğine dönüş adımı, Arapların Suriye’deki krize çözüm getirme sürecini kolaylaştırma çabasıdır” ifadesini kullandı. Arap Birliği ülkelerinin Suriye ile ilişkisi konusunda Gayt, “Suriye’nin Arap Birliğine dönüşü, tüm Arap ülkelerinin Suriye ile ilişkilerini yeniden başlatacağı anlamına gelmiyor. Her ülke kendi vizyonu doğrultusunda karar verecektir” değerlendirmesinde bulundu.³

Rusya Federasyonu’na bağlı Tataristan Cumhuriyeti’nin başkenti Kazan’da düzenlenen Rusya-İslam Dünyası: Kazan Forum’da konuşan Mihail Bogdanov, Suriye-Türkiye ilişkilerinin normalleşmesine yönelik çabalar hakkında bilgi verdi. Bogdanov, Suriye-Türkiye ilişkilerinin normalleşmesi için temaslarda bulunan Rusya, Türkiye, Suriye ve İran’ın bununla ilgili yol haritası üzerinde çalışmaya başladığını belirtti. Rusya, Türkiye, Suriye ve İran dışışleri bakanlarının bu kapsamda yeniden bir araya gelip gelmeyeceğine dair bilgi veren Bogdanov, bunun için henüz bir tarih belirlenmediğini ve Türkiye’deki seçimlerin sonuçlanmasını beklemeleri gerektiğini ifade etti.⁴

1 <https://turkish.aawsat.com/arap-dünyasi/4328286-bm-suriye-özel-temsilcisi-geir-pedersen-suriye-krizini-cozmek-icin-arap>

2 <https://tr.euronews.com/2023/05/16/bae-suriye-lideri-esadi-iklim-zirvesine-davet-etti>

3 <https://www.sondakika.com/haber/haber-arap-birligi-suriye-nin-donusu-tum-ulkelerin-15925902/>

4 <https://www.kurdistan24.net/tr/story/89298-Rusya'dan-%27Suriye-Türkiye-iliskilerinde-normalleşme%27-mesaji:-Seçimleri-bekliyoruz>

• Suriye Rejimi

Suriye Devlet Başkanı Beşar Esad, Cidde’de gerçekleşen 32. Arap Birliği Liderler Zirvesi’nin Arap ülkeleri ile ilişkileri yeniden düzenlemek ve uzlaşma yapmak için tarihi bir fırsat olduğunu söyledi. Zirvede konuşan Esad, “Bu zirveyi çalkantılı bir dünyada yapıyoruz. Bu zirve, Arap-Arap, bölgesel ve uluslararası yakınlaşma ışığında umut vericidir. Bu zirvenin, savaş ve yıkım yerine bölgemizde kalkınma, refah ve barış için aramızda dayanışmacı Arap eyleminin yeni bir aşamasının başlangıcı olacağını umuyorum” ifadelerini kullandı.⁵

Humus’un doğu kırsalındaki Suhne mevkinde rejim ordu güçlerine bağlı bir askerî devriye kimliği belirsiz saldırganlarca açılan ateş sonucunda içinde rütbeli askerlerin de bulunduğu çok sayıda askerin öldüğü veya yaralandığı rapor edildi. Olası fail olarak IŞİD hücreleri gösterilmekte olup Suhne mevkinde IŞİD’in rejim üslerine son dönemde tacizlerinin arttığı belirtildi.⁶

Dera’nın doğu kırsalındaki Naime kasabasının önde gelenleriyle rejimin Dera’daki güvenlik bürokrasinin başı Tuğgeneral Luay Ali’nin bir araya geldikleri ve rejimin kasabaya dayattığı yenilenmiş uzlaşma maddelerinin kabulünün konuşulduğu öne sürüldü. Rejim uzlaşma anlaşması kapsamında eski bir muhalif kasaba olan Naime’de hâlihazırda kalan hafif silahların tamamının teslim edilmesi ve kasabaya dışarıdan yerleşimci getirilmesine direnç gösterilmemesi talep edilirken aksi hâlde kasabanın bir operasyona hedef olacağı tehdidine başvuruldu.⁷

• Fırat’ın Doğusu

Irak Kürt Bölgesel Yönetimi (IKBY) ile YPG kontrolündeki Suriye’nin kuzeydoğusu arasındaki en önemli geçiş noktalarından biri olan Fişhabur-Semelka geçidi yeniden kapatıldı. Sınır geçidinin 11 Mayıs’ta IKBY tarafından kapatıldığı kaydedildi ancak geçidin ne zaman açılacağına dair bir açıklama yapılmadı. Sınır geçidinin kapatılması nedeniyle iki taraf arasındaki ekonomik ilişkilerin zarar göreceği belirtildi.⁸

Suriye Demokratik Güçleri (SDG), Uluslararası Koalisyon’un desteğiyle Suriye’nin kuzeydoğusundaki Haseke kırsalında IŞİD’e ait olduğu iddia edilen bir hücreyi çökerttiklerini ve hücre lideri ile bir arkadaşını yakaladıklarını duyurdu. SDG, yakalanan kişiyi örgütün Haseke’nin güneyi ve Deyrizor’un kuzeyindeki faaliyetlerinden “doğrudan sorumlu” olmakla suçlayarak, güvenlik güçleri ve sivillere yönelik aktif saldırılar planladığını ve bölgenin istikrarına tehdit oluşturduğunu söyledi.⁹

5 <https://turkish.aawsat.com/arap-dünyasi/4337001-arap-zirvesi'nde-konusan-esad-durumumuzu-yeniden-duzenlemek-icin-tarihi-bir>

6 <https://nedaa-post.com/بيادية-حمص-تبتلع-مزيداً-من-ضباط-النظام-السوري/>

7 <https://www.qasioun-news.com/ar/articles/262834/النظام-يطلب-بلدة-التعمية-يريف-در-عاجل-بتسليم-السلح/>

8 <https://www.rudaw.net/turkish/kurdistan/130520231>

9 <https://www.rudaw.net/english/middleeast/syria/15052023>

ABD Dışişleri Bakanlığı Bölge Sözcüsü Hala Gharit, ABD'nin Suriye'deki varlığı hakkında açıklamalarda bulundu. Suriye'nin Arap Birliğine dönüşünün Suriye'deki Amerikan varlığını etkilemeyeceğini belirten Hala Gharit, "Amerikan güçlerinin Suriye'de bulunmasının tek amacı IŞİD'dir ve IŞİD'e karşı mücadele etmeye devam edeceğiz. IŞİD'in Suriye'ye dönmelerini engellemek için Arap ortaklarımız da aynı hedeflere sahip" ifadelerini kullandı. IŞİD'le mücadelede Suriye Demokratik Güçleri'ni (SDG) desteklemek konusundaki politikalarında bir değişiklik olmadığını vurgulayan Hala Gharit, "Bu konuda bir değişiklik yok ve IŞİD'in ülkedeki varlığı devam ettiği sürece bu politikamızı sürdüreceğiz. Bu hedeflerimiz için Suriye'de hâlen SDG ile beraberiz, bu konuda herhangi bir değişiklik söz konusu değil" ifadelerini kullandı.¹⁰

• İdlib ve Harekât Bölgeleri

Ayn el-Arap bölgesinde Garib köyünden başlayarak Karabnaf, Alişar, Cumali, Tiri, Tel Hacib, Kabaciki Sağır, Talak, Karabasan ve Tahtani köylerini içine alan rota üzerinde Rus jandarma güçleri 4 askerî araçla devriye attı. Söz konusu devriyenin Türk askerî güçleriyle birlikte yapılması planlansa da Türkiye'deki seçimlerden ötürü Türk askerî unsurlarının bu devriyeye katılmadıkları belirtildi. Devriye saldırı veya taciz gerçekleşmeden sorunsuzca icra edildi.¹¹

Bir Birleşmiş Milletler (BM) sözcüsü, Suriye'nin, Türkiye'den silahlı örgütlerin kontrolündeki bölgelere açılan iki sınır kapısı üzerinden yapılan insani yardıma erişimi üç aylığına uzattığını söyledi. BM İnsani İşler Koordinasyon Ofisi Sözcüsü Eri Kaneko, Suriye Dışişleri Bakanı Faysal Mikdat'ın, "BM'nin Al Ra'ee (Çobanbey) ve Bab Al-Salam (Öncüpınar Sınır Kapısı) geçişlerini üç ay daha kullanmaya devam etmesine izin verme" kararını ilettiğini söyledi.¹²

Suriye İnsan Hakları Gözlemevi'nin (SOHR) aktardığı habere göre rejim kara kuvvetleri İdlib'in doğusundaki Mecdelya kasabası çevresindeki kontrol noktalarını bombaladı. Buna karşılık olarak, "Feth el-Mübin" operasyon odasına bağlı birlikler, Lazkiye kırsalının kuzeyindeki Tel Abo Ali cephesinde rejim güçlerinin mevzilerini ağır topçu atışlarıyla hedef aldığı kaydedildi.¹³

İsrail-Filistin

15 Mayıs'ta yapılan resmî açıklamaya göre İsrail ve Karadağ, 20 milyon doların üzerinde bir değerde hükûmetten hükûmete savunma ihracatı anlaşması imzaladı. Anlaşma iki ülkenin savunma bakanlıkları arasında imzalandı ve son yıllarda devletler tarafından kabul edilen bu tür üçüncü anlaşma oldu.¹⁴

10 <https://www.rudaw.net/turkish/kurdistan/20052023>

11 [روسيا-تقوم-بتسيير-دورية-عسكرية-منفرده-في-كوباني](https://www.qasioun-news.com/ar/articles/262708/روسيا-تقوم-بتسيير-دورية-عسكرية-منفرده-في-كوباني)

12 <https://turkish.aawsat.com/arap-dünyasi/suriye/4315391-arap-birliği-suriye'nin-birliğe-geri-dönüşünü-kabul-etti>

13 <https://www.syriahr.com/en/299141/>

14 <https://www.i24news.tv/en/news/israel/defense/1684139732-israel-montenegro-sign-defense-exports-agreement-worth-over-20-million>

Filistin'in Arap Birliği Daimî Temsilcisi Büyükelçi Muhannad Al-Akaluk 16 Mayıs'ta yaptığı açıklamada, Arap zirvesinin Nekbe'yi ilk kez yasal olarak tanımlama kararını kabul edeceğini ve her yılın 15 Mayıs'ının Nekbe'yi hatırlama günü olması şartıyla bunu inkâr edenlerin kınanacağını" belirtti. Filistinli delege, bu beklenen kararı "önemli ve tarihî bir başarı" olarak nitelendirdi.¹⁵

İsrail medyası, Washington'un İsrail ve Suudi Arabistan'ı birbirine yakınlaştırmak amacıyla önümüzdeki altı ay içinde diplomatik bir görüşme gerçekleştirmeyi planladığını aktardı. Haberler, Washington'un aracılık ettiği Kudüs ve Riyad arasındaki herhangi bir normalleştirme anlaşması, ABD ile Suudi Arabistan arasındaki gergin ilişkileri de iyileştirebileceğini söyledi.¹⁶

İsrail ve Hollanda Savunma Bakanlıkları, 17 Mayıs'ta iki hükûmet arasında 305 milyon dolar değerinde ilk savunma ihracat anlaşmasını imzaladı. İsrail şirketi Elbit'in, Hollanda'ya PULS topçu roket sistemleri tedarik edeceği belirtildi. Yine bu anlaşmanın İsrail ile bir Avrupa ülkesi arasında son yıllarda imzalanan en büyük anlaşmalardan biri olduğu bildirildi.¹⁷

Ürdün

Ürdün Haşimi Hayır Kurumu, Ürdün Dışişleri Bakanlığı ve Silahlı Kuvvetleri ile iş birliği içinde Türkiye'ye yeni bir yardım uçağı gönderdi. Yardım uçağının Türkiye'de depremde etkilenen kişilere ulaştırılmak ve dağıtılmak üzere 14 ton gıda malzemesi taşıdığı belirtildi. Ürdün Haşimi Hayır Kurumu Genel Sekreteri Hüseyin el-Şibli, depremde etkilenenlere destek olma çabalarını sürdürdüklerini vurguladı. Şibli ayrıca bu uçağın Türkiye'ye gönderilen 14. yardım sevkiyatı olduğunu belirtti.¹⁸

Ürdün, 15 Mayıs'ta Sudan'ın başkenti Hartum'daki büyükelçilik binasının yağmalandığını açıkladı. Ürdün Dışişleri Bakanlığı yaptığı açıklamada saldırıyı ve "başta diplomatik binaların hedef alınması ve kutsallığının ihlal edilmesi olmak üzere her türlü şiddet ve vandalizmi" kınadı. Bakanlık, bağımsız ülkeler arasındaki diplomatik ilişkilerin çerçevesini belirleyen Diplomatik İlişkiler Hakkında Viyana Sözleşmesi başta olmak üzere, uluslararası hukuk kurallarına ve ilgili uluslararası anlaşmalara saygı gösterilmesi çağrısında bulunurken, Sudanlı yetkililerden herhangi bir açıklama gelmedi.¹⁹

Dünya Bankası, artan yoksulluk nedeniyle Ürdün ekonomisini etkileme potansiyeli bulunan şoklar konusunda uyarıda bulundu. Banka, 2023 yılı küresel yoksulluk raporunda Ürdünlü-

15 <https://www.alquds.co.uk/مندوب-فلسطين-لدى-الجامعة-العربية-بقرار/>

16 <https://www.i24news.tv/en/news/israel/diplomacy/1684340681-washington-wants-closer-saudi-israeli-ties-by-end-of-2023-u-s-officials-tell-media>

17 <https://www.i24news.tv/en/news/israel/defense/1684411854-israel-makes-a-historic-sale-of-precision-weapon-system-to-the-netherlands>

18 <https://en.royanews.tv/news/41768/2023-05-15>

19 <https://www.middleeastmonitor.com/20230515-jordan-says-embassy-building-in-khartoum-ransacked/>

lerin reel gelir oranlarının baskılanmaya devam ettiğini belirterek zayıf ekonomik büyüme oranları, sınırlı iş fırsatları, düşük iş gücü verimliliği ve zayıf hane halkı gelir artışı gibi sorunların Ürdün halkını ekonomik olarak olumsuz etkilemeye devam edeceğini kaydetti.²⁰

Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) devlet haber ajansı WAM'ın yaptığı açıklamaya göre Ürdünlü yetkililer terör suçundan hüküm giyen BAE vatandaşı bir kişiyi BAE'ye teslim etti. WAM'a göre, Türk vatandaşlığı da bulunan Halef Abdurrahman Humaid el Rumaithi, 2013 yılında "BAE hükûmetinin temel ilkelerine karşı çıkmayı amaçlayan Müslüman Kardeşler ile bağlantılı gizli bir örgüt kurmak" suçlamasıyla giyabında 15 yıl hapis cezasına çarptırıldı.²¹

Lübnan

Lübnan Hizbullahı Genel Sekreteri Hasan Nasrallah yaptığı açıklamada Hizbullah'ın Filistin direnişine "yardım etmekten çekinmeyeceğini" belirterek Filistin direnişinin liderliğiyle sürekli iletişim hâlinde olduklarını ifade etti.²²

Güney Kıbrıs Turizm Bakanı Kostas Kumis, Yunanistan Turizm Bakanı Vasilis Kikilyas ve Lübnan Turizm Bakanı Walid Raphael Nassar 12 Mayıs'ta Atina'da yaptıkları görüşmede, üç ülke arasında turizm alanında iş birliğinin güçlendirilmesini öngören bir memoranduma imza attı. Üç ülke turizm fuarlarına katılım, kültürel, dini ve sağlık turizmleri ile teknolojinin kullanılması konularında iş birliklerini geliştirme kararı aldı.²³

Fransız yargı makamları, Lübnan Merkez Bankası Başkanı Riyad Selame hakkında uluslararası yakalama kararı çıkardı. Yakalama emri, Selame'nin Paris'te savcılarının kendisine karşı "dolandırıcılık" ve "kara para aklama" suçlamaları yöneltmesi beklenen ön duruşmaya katılmamasının ardından çıkarıldı.²⁴

Lübnan Enerji Bakanı Velid Fayyad, Irak'ın Lübnan'a her yıl ihraç ettiği ağır yakıt hacmini yüzde 50 artırarak 1,5 milyon metrik tona çıkarmayı kabul ettiğini belirtti. Irak'ın, Lübnan'a yılda 2 milyon metrik ton ham petrol tedarikini de kabul ettiğini belirten bakan, Lübnan'a anlaşma çerçevesinde "hiçbir maddi çıkar gözetmeksizin ve rekabetçi uluslararası fiyatları hesaba katan bir fiyatla", söz konusu yakıtın alınma tarihinden itibaren altı ay boyunca ödeme imkânı sağlandığını ifade etti.²⁵

20 <https://www.middleeastmonitor.com/20230516-world-bank-jordan-could-face-shocks-due-to-high-poverty-rates/>

21 <https://www.al-monitor.com/originals/2023/05/jordan-extradites-dissident-uae-alarming-rights-groups>

22 <https://www.middleeastmonitor.com/20230513-nasrallah-we-will-not-hesitate-to-assist-palestine-resistance/>

23 https://www.kibrispostasi.com/c58-GUNEY_KIBRIS/n471554-guney-kibris-yunanistan-ve-lubnan-arasinda-turizm-memorandumu

24 <https://tr.euronews.com/2023/05/16/fransa-lubnan-merkez-bankasi-baskani-selame-hakkinda-uluslararası-yakalama-karari-cikardi>

25 <https://www.sondakika.com/haber/haber-lubnan-irak-tan-daha-fazla-yakit-almak-icin-15920079/>

■ IRAK GÜNDEMİ

• Siyaset

Irak Başbakanı Muhammed Şiya es-Sudani, ikili ekonomik ilişkileri güçlendirmek ve olası çözüm yollarını araştırmak amacıyla ABD-İrak İş Konseyi Başkanı ve ABD Ticaret Odası Ortadoğu İşleri Başkan Yardımcısı Steve Lutes'i kabul etti. Sudani konuğuyla finans, sağlık, enerji ve çevre alanlarındaki iş birliği olasılıklarını görüştü.²⁶

Letonya Büyükelçisi Juris Poikāns, 15 Mayıs'da Irak Cumhurbaşkanı Abdullatif Cemal Reşid'e güven mektubunu sundu. Letonya Büyükelçisi ve Irak Cumhurbaşkanı görüşmede iki ülke arasındaki iyi ilişkileri takdirle karşıladıklarından ve bunları güçlendirme olanaklarından bahsetti. Yetkililer, uluslararası öneme sahip güncel konuları ele alırken, Rusya'nın Ukrayna'ya karşı yürüttüğü savaşın küresel etkisi hakkında görüş alışverişinde bulundu.²⁷

Irak Enerji Bakanlığı, Lübnan'a her yıl sevk edilen yakıt miktarını artıracak olan yakıt tedarik sözleşmesinin üçüncü kez yenilendiğini duyurdu.²⁸ Lübnan Enerji Bakanı Valid Fayad, Irak başbakanlığı tarafından doğrulanan bir açıklamada, Bağdat'ın mevcut bir anlaşma kapsamında tedarik edilen ağır akaryakıt hacmini bu yıl yüzde 50 artırarak 1,5 milyon ton yakıtı çıkarmayı kabul ettiğini söyledi.²⁹

Pakistan Dışişleri Bakanı Bilawal Butto Zerdari yaptığı açıklamada, Pakistan ile Irak arasındaki derin kardeşlik bağlarının ortak din ve ortak çıkarlara dayandığını söyledi. Çok boyutlu iş birliği ve üst düzey heyet görüşmelerinin bu ikili ilişkilerin bir parçası olduğunu söyledi. Bir basın açıklamasında, dışişleri bakanının Irak'ın Pakistan Büyükelçisi Hamid Abbas Lafta ile görüştüğü bildirildi. Dışişleri Bakanı ayrıca Pakistan'ın zor zamanlarda Iraklı kardeşlerini her zaman desteklediğini söyledi. Büyükelçi Lafta, Pakistan hükûmetine ve halkına tutarlı destekleri ve iş birlikleri için şükranlarını dile getirdi. Büyükelçi, Irak dışişleri bakanı adına Dışişleri Bakanı Bilawal'ı Irak'a davet etti.³⁰

Suudi Arabistan'ın Cidde kentinde başlayan Arap Ligi'nin 32. Zirvesi'nde, Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) Devlet Başkanı Yardımcısı Mansur el-Nahyan, Irak Başbakanı Sudani ile bir araya geldi. İki taraf görüşmede, karşılıklı faydalarını gözetmeye ve bunları geliştirmenin yollarını aramaya ek olarak BAE ile Irak arasındaki ilişkileri ve ortak iş birliğini gözden geçirdi.³¹

26 <https://shafaq.com/en/Iraq-News/Iraq-s-PM-Meets-with-the-chairman-of-the-US-Iraqi-Business-Council-for-Talks-on-Expanding-Economic-Cooperation>

27 https://www.mfa.gov.lv/en/article/non-resident-ambassador-latvia-juris-poikans-accredited-iraq?utm_source=https%3A%2F%2Fnewsnow.com%2F

28 <https://today.lorientlejour.com/article/1337841/renewed-iraq-fuel-contract-salameh-a-fugitive-fire-at-tripoli-market-everything-you-need-to-know-to-start-your-thursday.html>

29 <https://english.alarabiya.net/News/middle-east/2023/05/16/Lebanon-strikes-deals-to-get-more-oil-from-Iraq>

30 <https://www.nation.com.pk/18-May-2023/pak-iraq-enjoy-strong-brotherly-ties-fm-bilawal>

31 <https://www.gulftoday.ae/news/2023/05/19/sheikh-mansour-meets-ukraine-president-iraqi-pm-on-sidelines-of-arab-league-summit>

• Güvenlik

Irak ordusu, terör örgütü IŞİD'in Bağdat'ta düzenlediği saldırı girişimini başarıyla püskürttü. Bir güvenlik kaynağı, kendilerine intihar yeleği ve hazırlanmış patlayıcı cihazların varlığına ilişkin kesin bilgilerin ulaştığını bildirdi. Verilen bilgiye göre tugaydan bir istihbarat görevlisi arama yapmak üzere Bağdat'ın güneyinde bulunan Seyyid Abdullah semtine gitti.³²

Irak Dışişleri Bakanlığı tarafından yapılan açıklamaya göre, Irak, Mısır ve Ürdün dışişleri bakanları ekonomik, bölgesel ve uluslararası ortak çıkarları ilgilendiren konuları ve bölgedeki gelişmeleri görüştü. Irak Dışişleri Bakanı Fuad Hüseyin, Mısır Dışişleri Bakanı Semih Şükri ve Ürdün Dışişleri Bakanı Eymen Safadi'nin üç ülke arasındaki üçlü koordinasyon mekanizması kapsamında bir araya geldikleri belirtildi. Görüşmenin, Cidde'de düzenlenen Arap Ligi Zirvesi'nin bakanlar düzeyindeki hazırlık toplantısı sırasında yapıldığı belirtildi. Açıklamada, toplantıda üçlü iş birliği mekanizması çerçevesinde istişare ve koordinasyonu artırmanın yollarının yanı sıra üç ülke arasındaki ortak projelerdeki gelişmeler ele alındı.³³

İran tarafından yapılan açıklamada, Irak hükûmetinin terörist grupları topraklarından silahlisizlandırma ve kovma sözü verdiği belirtildi. İran Devrim Muhafızları Kara Kuvvetleri Komutanı General Muhammed Pakpur tarafından yapılan yarı resmî açıklamada, İran'ın Irak hükûmetinin taahhüdünü yerine getirmesini beklediğini ve onlara bir şans verdiklerini söyledi. "Aksi takdirde hiçbir şey yapılmazsa Devrim Muhafızları saldırıları devam edecek" dedi.³⁴

• Ekonomi

Fransız devi TotalEnergies, devlete ait Basra Oil Company ile önemli sözleşmeleri tamamlayarak Irak'ta vaat edilen multimilyar dolarlık petrol, gaz ve yenilenebilir enerji yatırımlarına başlamaya hazırlanıyor.³⁵ Irak'ın yukarı havza işlerinden sorumlu petrol bakan yardımcısı Besim Muhammed, iki oyuncunun "şu anda bazı sözleşme prosedürlerini ve sözleşmeyi etkinleştirmek için gerekli belgeleri tamamlama sürecinde olduklarını" söyledi. TotalEnergies geçen ay Irak hükûmeti ile milyarlarca dolarlık bir yatırım programı konusunda anlaşmaya vardı ve ülkenin Gaz Büyüme Entegre Projesi'nde (GGIP) yüzde 45 hisse almaya hazırlanıyor. Belirlenen anlaşmaya göre, QatarEnergies yüzde 25 hisseyle devreye girecek, devlete ait Basrah Oil Company ise Irak projesinde yüzde 30 hisse alacak.

Bulgaristan Uluslararası Ekonomi ve Sanayi Bakan Yardımcısı Irina Shtonova Bakü şehrinde şirketlerle iş forumu ve toplantılarının açılışında ve Irak Kürt Bölgesel Yönetimi (IKBY) temsilcileriyle görüşmesinin ardından yaptığı açıklamada, Bulgaristan ile Irak arasındaki ti-

32 <https://shafaq.com/en/Iraq-News/Iraqi-Army-Foils-ISIS-Attack-in-Baghdad>

33 <https://www.iraqnews.com/iraq/iraq-egypt-jordan-foreign-ministers-discuss-economic-regional-issues/>

34 <https://www.aa.com.tr/en/middle-east/iraq-pledges-to-disarm-expel-terrorist-groups-iran/2902216>

35 <https://www.upstreamonline.com/field-development/totalenergies-ready-to-kick-start-multi-billion-dollar-iraq-projects/2-1-1450944>

caretin 2022’de yüzde 87 arttığını söyledi.³⁶ Shtonova’ya göre, 2022 ticaret borsası 325 milyon ABD Dolarını aştı. Forum, Bulgaristan Ticaret ve Sanayi Odası tarafından Erbil’deki Bulgaristan Ticaret ve Ekonomik İşler Ofisi ve Erbil Ticaret ve Sanayi Odası iş birliğiyle düzenlendi. Etkinlikte ayrıca iki ticaret odası arasında bir de mutabakat zaptı imzalandı.

Irak Parlamentosu Maliye Komisyonu, ülkenin özel sektörünü desteklemek ve yatırım fırsatları yaratmak amacıyla yeni kurulan “Kalkınma ve Projeler Fonu”na 1 trilyon dinar ayırma kararı aldı.³⁷ Bu duyuru, Milletvekili Atvan el-Atvani’nin başkanlık ettiği ve Irak Kalkınma Fonu’nun hedefleri hakkında fikir veren ve projeleri sıralayan başbakanın danışmanı Muhammed el-Neccar ile yapılan bir komite toplantısında yapıldı. Komite tarafından yapılan bir basın açıklaması, el-Neccar’ın Irak İç Kalkınma Fonu’nu oluşturma önerisini onayladığını söyledi.

Greenpeace, Irak’ta İran rejimiyle bağlantılı bir şirkete fayda sağlayabilecek Shell ortak girişimiyle ilgili endişelerini dile getirdi.³⁸ Basra Gaz, İranlı teknoloji şirketi olan Mapna Group’a fayda sağlayan bir elektrik santrali tedarik etti. Shell’in de dâhil olduğu bir ortak girişim olan Basra Gas, 2019 yılında Iraklı bir şirket olan Shamara ile bir anlaşma imzaladı. Bu anlaşma kapsamında ortak girişim, Elektrik Bakanlığı aracılığıyla Rumeyla elektrik santralinden elektrik alıyor. Uearthed, elektrik santralini Mapna’nın inşa ettiğini bildirdi. İranlı şirket fabrikadan elde edilen gelirin yüzde 78’ini alıyor. Uearthed, iddialarını anlaşmadan gördüğü belgelere dayandırdı. Financial Times, sözleşmelerde yer alan üç kişiye atıfta bulunarak iddiaları doğruladı.

Arap Ulusal Bankası, Irak Merkez Bankasından ilk onayı aldıktan sonra “Irak Arap Bankası”-nın kurulması için yüzde 20’lik hisseyi temsil eden 38,2 milyon dolar yatırım yapacak.³⁹ Arap Ulusal Bankası, bu yatırımın müşterileri için ticaret alışverişini kolaylaştırmayı ve desteklemeyi, gelir kaynaklarını çeşitlendirmeyi ve banka ile hissedarların yararına yeni pazarlara girmeyi amaçladığını belirtti.

Uluslararası Para Fonu (IMF), Irak’ın bütçe dengesini sağlamak ve bütçe açığından kaçınmak için petrolü varil başına 75,8 dolardan satması gerektiğine inanıyor.⁴⁰ Fon tarafından sunulan bir tablo, Irak’ın 2023 bütçesindeki dengenin, petrolün varil başına 75,8 dolardan satılması durumunda sağlanacağını, bu 2022’de 66,5 dolardan, 2021’de 53,3 dolardan ve 2020’de 56,6 dolardan önemli bir artış sağlanacağını gösterdi. IMF ayrıca, Irak’ın ihtiyaç duyduğu fiyatın 2024’te varil başına 76,4 dolara ulaşmasıyla daha fazla denge artışı öngörüyor.

36 <https://www.bta.bg/en/news/economy/457124-ministry-of-economy-87-growth-in-trade-between-bulgaria-and-iraq>

37 <https://shafaq.com/en/Iraq-News/Iraq-s-Parliament-Designates-One-Trillion-Dinar-to-Fund-Private-Sector-Investments>

38 <https://www.energyvoice.com/oilandgas/middle-east/petrochemicals-middle-east/502081/shell-iranian-power-payments-iraq/>

39 <https://www.iraqinews.com/iraq/saudi-arab-national-bank-to-invest-38-million-usd-to-set-up-new-bank-in-iraq/>

40 <https://shafaq.com/en/Economy/IMF-Iraq-requires-oil-at-75-8-per-barrel-for-budget-equilibrium-in-2023>

Irak İçişleri Bakanlığı, Irak'ta kişisel ve ticari işlemlerde ABD dolarının kullanılmasını yasakladı. Yerel haberlere göre, yürürlüğe giren yasak, yerel para birimi olan Irak dinarının kullanımını teşvik etmeyi ve Irak'ta ABD dolarının kullanımını sınırlamayı amaçlıyor.⁴¹ Önlemin, hükûmetin sunduğu resmî döviz kuru ile karaborsadaki döviz kuru arasındaki farkı azaltması bekleniyor; bu fark fiyatların yükselmesine neden oldu. Irak İçişleri Bakanlığı yaptığı açıklamada, Irak dinarının Irak'ta ulusal para birimi olduğunu ve yerel para birimiyle işlem yapma taahhüdünün ülkenin egemenliğini ve ekonomisini artırdığını belirtti.

• Sağlık ve Sosyal Hayat

Irak Sağlık bakanlığı yaptığı açıklamada, Irak'ta yılın başından bu yana besi hayvanlarından insanlara bulaşan viral kene kaynaklı bir hastalıktan en az 13 kişinin öldüğünü söyledi.⁴² Hastalığın geçen yıl çok daha fazla can aldığı Irak'ta yaklaşık 100 kişiye Kırım Kongo Kanamalı Ateşi (KKKA) bulaştı. Bakanlık sözcüsü Saif el-Bedr'e göre 2022'de en az 212 kişi enfekte olurken 27 kişi öldü. Enfekte olanların çoğu, güneydeki kırsal vilayet Dikar'dan hayvan yetiştiricileri ve mezbahalarda çalışan işçilerden oluşuyor.

41 <https://www.iraqnews.com/iraq/iraq-bans-us-dollar-transactions-to-boost-local-currency/>

42 <https://www.newarab.com/news/13-dead-congo-haemorrhagic-fever-iraq-year>

■ TÜRKMEN GÜNDEMİ

• Siyaset

Türkmenler, 17 Mayıs 2023 tarihinde Kerkük sağlık genel müdürünün görevden alınmasını protesto etti. Türkmenler, Irak Başbakanı Muhammed Şiya es-Sudani'nin kararıyla görevden alınan Nebil Hamdi Boşnak'ın tekrar görevine iade edilmesini talep ettiler. Gösteri sırasında yapılan basın açıklamasında, bu kararın siyasi nedenlerle alındığı ve Kerkük sağlık genel müdürlüğünün Türkmenlerin kontenjani olduğu vurgulandı. Ayrıca açıklamada, 2018 yılından bu yana Kerkük'te yetkilerin dağıtılmasında yüzde 32 esasına uyulmadığı ifade edildi.⁴³

Birleşik Irak Türkmenler Cephesi Koalisyonu, 17 Mayıs 2023'te Kerkük Sağlık Genel Müdürü Nebil Hamdi Boşnak'ın görevden alınmasını protesto etti. Gösteriler esnasında yapılan açıklamada söz konusu pozisyona Türkmenlerden yeni bir kişinin atanmasına kadar Boşnak'ın göreve iade edilmesi istendi. Ayrıca açıklamada Kerkük'ün özelliğinden dolayı bileşenlerinin görüşü alınmadan Irak merkezî hükûmeti tarafından vilayetle ilgili kararların alınmaması gerekliliğine vurgu yapıldı.⁴⁴

Irak Türkmen Cephesi (ITC) Kerkük Milletvekili Erşat Salihi, katıldığı Vatandaşlık, Diyalog ve Kalkınma Konferansı'nda, Irak'ta vatandaşlık bağının yok edildiğine dikkat çekti. Irak'ta milliyet çeşitliliğinin, siyasi partiler tarafından Şiiler, Sünniler ve Kürtler şeklinde tanımlandığını ifade eden Salihi, Türkmen toplumunun haklarının ihlal edildiğini belirtti. Salihi, Türkmenlere yönelik bu ihlallerin devam etmesi durumunda uluslararası mahkemelere başvuracaklarını ifade etti.⁴⁵

Irak Savunma Bakanı Sabit Bişar Abbasi'nin Türkmen kökenli olmadığı açıkladı. El-Rabia kanalına konuşan Abbasi, spikerin "Türkmen misiniz?" sorusuna "Abbasi soyadı olan Türkmen yok, biz eskiden Telafer'e yerleştik ve orada Türkmence öğrendik" cevabını verdi.⁴⁶

• Güvenlik

Irak İçişleri Bakanlığına bağlı Federal İstihbarat ve Soruşturma Dairesi, 16 Mayıs 2023'te yaptığı açıklamasında IŞİD'e bağlı olduğu bilinen üç teröristin yakalandığını duyurdu. Operasyonun Bağdat ve Kerkük vilayetlerinde gerçekleştirildiği belirtildi. Teröristlerden ikisi Bağdat vilayetinde, diğeri ise Kerkük vilayetinde tutuklandı.⁴⁷

43 <https://www.turkmenelitv.com/haberler/turkmeneli/item/41273-turkmenler-kerkuk-te-protesto-duzenledi-bosnak-gorevine-geri-donsun.html>

44 https://www.facebook.com/story.php?story_fbid=pfbid02Bc1MMD3qapz8dRxT3Xv6Hm95uZwTn2B88tkfbwHFRD8t8jHmjknFB5RVGEs9omYVI&id=100050509538694&mibextid=Nif5oz

45 https://www.facebook.com/arshedalsalihi/videos/3641443556089096/?extid=CL-UNK-UNK-UNK-AN_GK0T-GK1C&mibextid=2Rb1fB

46 <https://www.facebook.com/mahir.nakip/videos/1005222750839746>

47 <https://almaalomah.me/news/security/الإطاحة بثلاثة عناصر - داعشية في بغداد - وكركوك>

Irak Ordusu, Irak'ın Kerkük vilayetine bağlı Çay Vadisi'nde F-16 uçaklarıyla gerçekleştirdiği operasyonda terör örgütü IŞİD'in hücrelerini bombaladığını duyurdu. Yapılan açıklamada, operasyon sonucunda 6 teröristin etkisiz hâle getirildiği belirtildi.⁴⁸

Musul vilayetinin güneyinde 21 Mayıs 2023'te gerçekleşen trafik kazasında aynı aileden üç Telaferli Türkmen hayatını kaybetti. Hayatını kaybedenlerin Irak'ın Kerbela kentinden döndükleri belirtildi.⁴⁹

Haşdi Şaabi Heyeti Başkanı Falih Feyyad, Musul'un Telafer ilçesini ziyaret etti. Ziyaret sırasında Feyyad, Telafer'deki istikrarın ilçenin kalkınmasına olumlu etkiler yapacağını söyledi. Aynı zamanda Feyyad, Haşdi Şaabi'nin 53. Tugayı ve diğer güvenlik birimleri arasındaki koordinasyonu takdir etti.⁵⁰

• Ekonomi, Kültür ve Sosyal Faaliyetler

Telafer halkının, eski çarşı yerine alışveriş merkezlerini tercih ettiği ve şu anda Telafer'de 7 adet alışveriş merkezinin bulunduğu belirtiliyor. Haberde, halkın geleneksel pazar yerine alışveriş merkezlerine yöneldiği ifade edilmekte ve bu merkezlerde özellikle kadın kıyafetlerinin satıldığı ve kadın çalışanların bulunduğu belirtilmektedir.⁵¹

Türkmeneli Öğrenci ve Gençler Birliği (TÖGB), Musul vilayetinde "19 Mayıs Atatürk'ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı" dolayısıyla kutlama faaliyeti düzenledi. Kutlama faaliyetine Irak Türkmen Cephesi (ITC) Başkanı Hasan Turan, TÖGB Başkanı Murat İmadeddin ve diğer vilayetlerden gelen yetkililer katılım gösterdi.⁵²

9 Mayıs Atatürk'ü Anma Gençlik ve Spor Bayramı'nda Irak Türkmen Cephesi Başkanı Sayın Hasan Turan ve beraberindeki heyet Türkiye Cumhuriyeti Musul Başkonsolosluğunu ziyaret ederek Mehmet Küçüksakallı ile bir araya geldi. Görüşmede Küçüksakallı, Türkiye'nin her zaman Türkmenlere destek olacağını vurguladı.⁵³

Irak'ın Erbil vilayetinde, Erbil Kalesi'nde bulunan Tacil Evi, Türkmen Müzesi olarak ziyaretçilerin ilgisini çekti. Yabancı turistler, Türkmen müziği eşliğinde müzeyi ziyaret etti.⁵⁴

Irak Türkmen Cephesi (ITC) Başkanı Hasan Turan, Musul'un Nemrud nahiyesinde yer alan Şınnıf köyünü ziyaret etti. Ziyaret sırasında Turan, 11 Mayıs 2023 tarihinde terör örgütü IŞİD tarafından düzenlenen saldırıda hayatını kaybedenlerin ailelerine taziyelerini ilettili.⁵⁵

48 https://arabic.rt.com/middle_east/1460967-الجيش-العراقي-يعلن-تحديد-خليفة-متابعة-لدا-عش-في-كركوك-فيديو

49 <https://964media.com/145137/>

50 <https://al-hashed.gov.iq/archives/170720>

51 <https://964media.com/143210/>

52 <https://www.tebaajansi.com/irak/musulda-turkmeneli-genclik-kampi-duzenlendi-h308130.html>

53 <https://twitter.com/MKsakalli/status/1659614739767635970>

54 https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=pfbid0qpKPTNYHM4NWydgQQNwzXwRwe39aEWkwERHXAZBCzKkgDmeec4ydbtbjNeQH3d6l&id=100063777440921&mibextid=Nif5oz

55 https://www.facebook.com/story.php?story_fbid=pfbid0iuBtyjkyc4FMpu3fnE7FBCWJXuCqd1SsnQoL8qdaRvJX3tUproeWxUnZwmm1a9ocl&id=100050509538694&mibextid=Nif5oz

■ IKBY GÜNDEMİ

• Siyaset

Kürdistan Demokratik Partisi (KDP) Sözcüsü Mahmut Muhammed başkanlığında Politbüro üyelerinden oluşan bir heyet Süleymaniye’de Kürdistan Yurtseverler Birliği (KYB) yönetimi ile bir araya geldi. 16 Mayıs’ta gerçekleştirilen toplantının ardından yapılan açıklamada, KDP lideri Mesut Barzani’nin tarafları bir araya getirme konusunda başlattığı girişimin takdirle karşılandığı vurgulandı. İlgili açıklamanın devamında KDP ve KYB’nin tüm ilişkilerde yeni bir sayfa açmayı ayrıca Irak Kürt Bölgesel Yönetimi’ndeki (IKBY) diğer taraflarla birlikte pratik adımlar atmaya kabul ettiği belirtildi. Bununla birlikte KYB tarafından sunulan IKBY Bakanlar Kurulunun mali durumunu yeniden yapılandırma projesinin onaylamasının olumlu karşılandığına vurgu yapılan açıklamada, IKBY’nin anayasal yapısının güçlendirilmesi ve IKBY’de bu yıl yapılacak parlamento seçimlerinin zamanında yapılması için adımların atılması ve hızlandırılması konusunda mutabakata varıldığı aktarıldı. KDP lideri Mesut Barzani, 11 Mayıs’ta Barzani Ulusal Anıtı’nın açılış töreninde yaptığı konuşmada, “IKBY’deki tüm taraflara, yeni bir sayfa açılması için 18 Mayıs’tan önce büyük bir toplantı düzenlemelerini ve tüm sorunlara çözüm bulmaları çağrısında bulunuyorum” demişti. Barzani, KDP ve KYB’ye “farklılıklarını bir tarafa bırakıp bir araya gelme” çağrısı yapmıştı.⁵⁶

Awene Ajansı’nın haberine göre, 15 Mayıs tarihinde Yeni Nesil Hareketi (YNH) lideri Şahsuvar Abdulvahid Tahran’a davet edildi. Haberde, Abdulvahid’in iki gün süren ziyaretinde çeşitli temaslarda bulunup İran’ın bazı devlet yetkilileri ile görüştüğü aktarıldı.⁵⁷ YNH’nin Tahran’a çağırılmasının KDP-KYB yakınlaşması ve IKBY genel seçimlerinin yaklaşması ile aynı zamana denk geldiğinin altı çizildi.⁵⁸

Draw Medya’nın haberine göre, Goran (Değişim) Hareketi’nden ayrılan Daban Muhammed, Şirin Emin ve Aşna Abdullah ile YNH’den ayrılan Diyarî Enver tarafından 16 Mayıs’ta istifa dilekçeleri IKBY Parlamento Başkanlığına sunuldu. İstifa dilekçesini sunan dört milletvekilinin parlamento süresinin 31 Aralık 2023 tarihine kadar uzatılması kararından sonra parlamentodan çekilme kararı aldığı aktarıldı.⁵⁹ Öte yandan Kürdistan Adalet Cemaati’nin (Komal) yedi milletvekilinin istifa dilekçesini oylamayı ertelediği bildirildi. Bu konuda açıklama yapan KYB Başkanvekili Ziyad Cebâr, IKBY siyasi partilerinin yakınlaşması ve uzlaşma sürecinin hızlandırılması amacıyla Komal milletvekillerine bir fırsat daha verilmesi üzere istifa dilekçelerinin oylamaya sunulmaması isteğinde bulunduğunu belirtti. İstek IKBY Parlamento Başkanlığı tarafından da kabul edildi.⁶⁰ Ancak Komal milletvekillerinin istifa konusunda ısrarlı oldukları kaydedildi.⁶¹

56 <https://haremnews.com/details/41185>

57 <https://www.awene.com/detail?article=88012>

58 <https://fb.watch/kHcHEp7-Rs/?mibextid=Nif5oz>

59 https://drawmedia.net/page_detail?smart-id=12879

60 <https://www.rudaw.net/sorani/kurdistan/1705202315>

61 <https://www.zamenpress.com/Details.aspx?jmare=65184>

18 Mayıs'ta Birleşmiş Milletler (BM) Güvenlik Konseyinin Irak özel oturumunda bir konuşma yapan BM Irak Özel Temsilcisi Jeanine Hennis-Plasschaert, IKBY seçimlerinin çok geciktirildiğini belirterek siyasi partilere seçimlerin yapılması için "uzlaş" çağrısında bulundu. Ayrıca, "IKBY'nin tarihinin veya coğrafyasının gözden geçirilmesi, istikrarlı bir çözüme olan acil ihtiyacı gözler önüne seriyor" diyen "umarım siyasi partiler bir araya gelerek farklılıklarını bir kenara bırakır ve halkın menfaati için çalışır" ifadelerini kullandı.⁶²

• Güvenlik

IKBY ve Suriye'nin kuzeydoğusu arasındaki Fişhabur Sınır Kapısı Müdürlüğü tarafından, kapının kapanması terör örgütü PKK'nın Suriye uzantısı olan PYD'nin "kırmızı çizgileri aşan" tutumuna bağlandı. Fişhabur Sınır Kapısı Müdürlüğünden yapılan açıklamada, kapının 16 Ocak 2013 tarihinde KDP lideri Mesut Barzani'nin Suriye'nin kuzeydoğusunda yer alan halka destek ve insani yardım sağlamak amacıyla açtığı hatırlatıldı. IKBY'nin kapının insani yardım ve halkın ihtiyaçlarına hizmet edecek şekilde açık tutulmasının önemini defalarca vurguladığı ifade edilen açıklamada, "Kapının açılmasıyla ilgili birçok siyasi ve teknik soruna rağmen Mesut Barzani, Suriye'nin kuzeydoğusundaki halka ve halkımıza hizmet etme sorumluluğunu üstlenmekte ısrar etti" denildi. "PYD kimsenin inanmadığı yalan sloganları bırakmalı" denilen açıklamada, "Halkımız için zorunlu ikamet ve tek seçenek olan kapı, bir partinin değil herkesin hizmetinde ve siyasi müdahaleden uzak tutulmalı" ifadelerine yer verildi.⁶³

• Ekonomi

IKBY Başkanlığı, bazı haber kaynaklarının IKBY'nin petrol sözleşmelerine ilişkin iddialarına yanıt verdi. 15 Mayıs'ta IKBY Başkanlığından yapılan açıklamada, Irak ve IKBY'den bazı haber kaynaklarının, "Irak Başbakanı Muhammed Şiya es-Sudani'den gelen IKBY'deki petrol sözleşmelerinin ayrıntılarını açıklama talebinin reddedildiği" şeklinde iddialarda bulunduğu hatırlatıldı. Söz konusu haberlerin "uydurma ve gerçeklerden uzak" olduğuna vurgu yapılan açıklamada, "Böyle bir görüşme ve talep olmadığı gibi IKBY'nin petrol sözleşmelerinde de herhangi bir muğlaklık yoktur" ifadelerine yer verildi.⁶⁴

IKBY Başbakanı Mesrur Barzani, bazı Alman şirketlerinin temsilcilerinden oluşan bir heyeti kabul etti. 18 Mayıs'ta yapılan görüşmede IKBY ile Almanya arasındaki yatırım fırsatlarının ve ticari ilişkilerin geliştirilmesi ele alındı. Başbakan Mesrur Barzani, IKBY'nin gelir kaynaklarını çeşitlendirme, yatırım imkânlarını geliştirme kapsamında yatırımcılara kolaylık sağlama, gereksiz bürokratik işlemlerin sona erdirilmesi ve kamu hizmetlerini dijitalleştirme alanlarındaki reformları hakkında Alman şirketleri bilgilendirdi. Terör örgütü IŞİD'e karşı mücadeledeki askerî desteğinden dolayı Almanya'ya teşekkür eden Başbakan, IKBY'nin Al-

62 <https://www.dengiamerika.com/a/7099113.html>

63 <https://www.awene.com/detail?article=88020>

64 <https://www.rudaw.net/sorani/kurdistan/1505202324>

manya ile ilişkileri geliştirmeye ve bu ülkenin gelişmiş sanayi tecrübesinden yararlanmaya hazır olduğunu dile getirdi. Alman şirketleri heyeti de IKBY'nin bölgedeki önemli rolüne dikkat çekerek, IKBY'deki iş, faaliyet ve yatırımlarını geliştirmeye hazır olduklarını ifade etti.⁶⁵

Duhok'a bağlı Akre ilçesinde bölgede yetiştirilen ürünlerin yurt dışına ihraç edilmesi için bir şirket kurulduğu bildirildi. IKBY Basın ve Bilgi Dairesi tarafından yapılan açıklamada, IKBY çiftçilerinin ürünlerinin kurulan şirket ile Avrupa Birliği (AB) ülkelerine gönderileceği belirtildi.⁶⁶

65 <https://www.kurdistan24.net/ckb/story/236399> - سه‌رۆکی-حکومەتی-هەرمێ-کوردستان-پێشوازی-لە-شانیدی-کۆمپانیای-ئەلمانییه‌کان-دەکات

66 <https://www.xendan.org/detailnews.aspx?jimare=164821&babet=1&relat=1024>

■ KÖRFEZ GÜNDEMİ

• Güvenlik

Bahreyn Çalışma Bakanı Cemil Humeydan, verdiği son açıklamasında, mayıs ayı başı itibarıyla yabancı işçilere yönelik başlatılan çıkış işlemlerinin hızlandırıldığını söyledi. Bakan Humeydan, verdiği açıklamasında, Bahreyn'in geçmişten kalan düzensiz işçi sistemine maruz kaldığını, bunun düzeltilmesi için çalışmaların hızlı bir şekilde ilerletildiğini dile getirdi. Bununla birlikte ayın başından itibaren günümüze kadar 8 bin işçinin gönüllü olarak çıkış aldığını, bunun yanı sıra güvenlik nedeniyle göç dairesinin 2 bin işçinin işlemini durdurduğunu açıkladı.⁶⁷

• Ekonomi

15 Mayıs tarihinde, Bahreyn Ulusal Haber Ajansı-BNA tarafından yapılan resmî açıklamada Bahreyn ile Katar arasındaki uçuşların 25 Mayıs 2023 tarihi itibarıyla tekrardan başlatılacağı duyuruldu. Yapılan açıklamada 4 yılın ardından uçuşların tekrardan açılmasının her ülke için de olumlu sonuçlar doğuracağı söylendi.⁶⁸

ABD New York merkezli Moody's Ekonomik Araştırmaları Merkezi, Umman'ın göstermiş olduğu ekonomik performansından dolayı son kredi notunu "Ba3" değerinden "Ba2" değerine yükseltti. Şirket tarafından verilen değerlendirmede Umman'ın elde etmiş olduğu mali kazanç, artı dış borcunun bir kısmını ödemesinin puanının yükselmesinde etkili olduğu yazıldı.⁶⁹

• Siyaset

BAE Ulusal Haber Ajansı-WAM tarafından yayımlanan yeni haber göre BAE Devlet Başkanı Muhammed bin Zayid, Kasım-Aralık 2023 ayları içerisinde Dubai Expo City içerisinde düzenlenecek COP-28 Zirvesi için Suriye Devlet Başkanı Beşar Esad'e resmî davet ilettili. Verilen habere göre resmî daveti Esad'a teslim eden kişi, Suriye'deki BAE Büyükelçiliği Maslahatgüzarı Abdülhakim en-Nueymi oldu. Karşılığında Esad'ın de daveti kabul edip zirve için belirli tarihler içerisinde Dubai'de olacağını bildirdiği açıklandı.⁷⁰

Arap Birliği Genel Sekreter Yardımcısı Mısırlı Büyükelçi Hüsam Zeki, 2024 yılında gerçekleştirilecek gelecek 33. Arap Birliği Zirvesi'nin Bahreyn'de düzenleneceğini açıkladı. Büyükelçi Hüsam, 19 Mayıs tarihinde Cidde'de gerçekleştirilecek zirve öncesinde zirveye hazırlık toplantıları kapsamında düzenlenen toplantı içerisinde 31. zirvesinin Cezayir'de, 32. zirvenin Suudi Arabistan'da olduğunu hatırlatarak, gelecek 33. zirvenin Bahreyn'de olacağını bildirdi.

67 <https://alwatannews.net/النواب-مجلس-البرلمان/صحيفة-البرلمان/article/1065842/طوعا-البحرين-طوعا>

68 <https://www.alquds.co.uk/استئناف-الرحلات-الجوية-المباشرة-بين-ال-1/>

69 <https://www.alkhaleej.ae/2023-05-15/الى-عمان-15-05-2023-مع-نظرة-مستقبلية-ايجابية-اسواق-عربية-اقتصاد-ba2-موديز-ترفع-تصنيف-سلطنة-عمان-الى-15-05-2023>

70 <https://www.aljazeera.net/news/2023/5/15/الإمارات-تدعو-الرئيس-السوري-بشمار>

Aynı zamanda ev sahipliğinin sorunsuz bir şekilde ülkeden ülkeye aktarılmasının Arap dünyası içerisindeki birliğe işaret ettiğini söyledi.⁷¹

Suudi Arabistan Veliht Prensi Muhammed bin Selman, geçtiğimiz günler içerisinde yakın dönemde Uluslararası Uzay İstasyonuna gönderilmeye hazırlanan Suudi astronotlar Reyna Bernavi, Ali el-Gamdi, Meryem Firdevs ve Ali el-Karni'yi sarayda ağırladı. Veliht Prensi Muhammed bin Selman, ağırladığı sırada kendilerinden çok şey beklediğini ifade ederek, görevlerinin kolay olmayacağını izah etti. Bununla birlikte, "İnsanlığın iyiliği için sürdürülebilir çözümler bulmak amacıyla yeniliklere ve uzay araştırmalarına katkıda bulunmak için Suudi halkının yeteneklerini ve isteklerini temsil ediyorsunuz" açıklamasını verdi. 4 Suudi ekibi içeren uzay aracının yakın dönemde belirlenecek tarih ve gün içerisinde ABD'den uzaya doğru yola çıkacağı açıklandı.⁷²

Bahreyn Dışişleri Bakanlığı tarafından yapılan resmî açıklamaya göre Bahreyn, 2 yılın ardından Lübnan'a tekrar büyükelçi atayacaktır. Yapılan açıklamaya göre her iki ülke arasındaki atama işlemleri yakın dönem içerisinde başlatılacaktır. Bu doğrultuda yapılan açıklamada, "Bilge liderliğin direktiflerinin uygulanmasında Bahreyn Krallığı, kardeş Lübnan Cumhuriyeti ile büyükelçilik düzeyinde diplomatik temsili sürdürmeye karar verdi" mesajı verildi.⁷³

Umman Sultanı Heysem bin Tarık, 21 Mayıs tarihinde ülke sultanı olarak Mısır'a ilk ziyaretini gerçekleştireceğini açıkladı. Sultan Heysem, ziyareti sırasında kendisine Dışişleri Bakanı Bedir Hamed el-Busaidi'nin de eşlik edeceğini açıkladı. Ziyaretin ne kadar süreceğiyle ilgili net bilgini verilmediği öğrenildi. Ziyaretin ilk olması nedeniyle her iki ülke açısından önemli olacağı bilgileri verildi.⁷⁴

19 Mayıs tarihinde Cidde'de gerçekleştirilen 32. Arap Birliği Zirvesi de gündeme oturan en önemli gelişmelerden biri oldu. Yapılan zirveye tüm Arap ülkelerinden katılımın sağlandığı görüldü. 12 yılın ardından Suriye'nin de birlik içerisinde koltuğuna tekrar dönmesi, bu hafta içerisinde konuşulan ve değerlendirilen önemli gelişmelerden biri oldu.⁷⁵

71 <https://www.youm7.com/story/2023/5/17/البحرين-السفير-حسام-زكي-القصة-العربية-القادمة-ستعقد-في-البحرين>

72 <https://sputnikarabic.ae/20230521/-1077265532-صور-القضاء-الى-السعوديين-سعوديين-اول-راندن-سعوديين-الى-القضاء-صور>

73 <https://sputnikarabic.ae/20230520/1077259859-البحرين-تقرر-استئناف-التمثيل-الدبلوماسي-مع-لبنان-على-مستوى-السفراء>

74 <https://www.khaligyoun.com/215223/>

75 <https://www.aljazeera.net/news/2023/5/18/بينهم-بشار-الأسد-القادة-العرب>

■ KUZAY AFRİKA GÜNDEMİ

• Siyaset

Kuzey Afrika'daki iç siyaset ve dış politika gelişmeleri incelendiğinde bu hafta sekiz temel konunun ön plana çıktığı görülmektedir.

Bu bağlamda öne çıkan ilk gelişme, Fas ve Suudi Arabistan arasındaki terörle mücadele konusunda yapılan iş birliğidir. Kral Selman bin Abdülaziz liderliğindeki Suudi Bakanlar Kurulu, bölgesel güvenliği güçlendirmeye yönelik önemli bir adım atarak Suudi Devlet Güvenliği ile Fas Bölgesel Gözetim Genel Müdürlüğü (Directorate General of Territorial Surveillance of Morocco - DGST) arasındaki iş birliği anlaşmasını resmen onayladı. İlk olarak 24 Ocak'ta Rabat'ta imzalanan anlaşma, terörizm ve finansmanıyla mücadelede ortak çabaların arttırılmasını amaçlamaktadır. Anlaşma, Fas Ulusal Güvenlik ve Bölgesel Gözetim Genel Müdürlükleri (DGSN-DGST) Başkanı Abdüllatif Hammouchi ile çalışma ziyareti kapsamında Fas'ta bulunan bir güvenlik heyetine başkanlık eden Suudi Devlet Güvenlik Başkan Yardımcısı Abdullah Fahad Salih el-Uveys tarafından imzalandı. Anlaşma, terörle mücadele ve terörün finansmanı operasyonlarıyla ilgili farklı alanlarda iş birliği ve güvenlik koordinasyonunun geliştirilmesini kapsamaktadır.⁷⁶

İkinci gelişme, Cezayir Dışişleri Bakanı Attaf'ın, Libya'da istikrarın yeniden sağlanmasının ancak Libya-Libya uzlaşmasıyla mümkün olduğunu bildirmesidir. Cezayir Dışişleri Bakanı Ahmed Attaf, ülkesinin Libya'daki siyasi sürece desteğini yineleyerek Libya krizini sona erdirecek yolun başkanlık ve parlamento seçimleri olduğunu vurguladı. Cidde'deki Arap Birliği zirvesi öncesinde Arap dışişleri bakanlarının hazırlık toplantısının açılışında yaptığı konuşmada Attaf, Libya halkı arasında seçimlerin yapılması, krizin bir an önce sona erdirilmesi ve demokratik bir devlet kurulması yönünde varılan uzlaşmayı selamlayarak Libya'da istikrarın yeniden sağlanmasının ancak Libya-Libya hattıyla mümkün olabileceğinin altını çizdi.⁷⁷

Üçüncü gelişme Tunus'ta, Gannuşi'ye bir yıl hapis cezası verilmesidir. Yerel basında çıkan haberlere göre bir Tunus mahkemesi, Tunus Cumhurbaşkanı Kays Said'in başlıca muhaliflerinden Raşid Gannuşi'yi terörle ilgili suçlardan bir yıl hapis cezasına çarptırdı. Eski bir parlamento başkanı olan 81 yaşındaki Gannuşi, İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün (Human Rights Watch - HRW) geçen hafta "ülkenin en büyük siyasi partisini etkisiz hâle getirme" hamlesinin bir parçası olarak geçen ay farklı suçlamalarla tutuklandı.⁷⁸

Dördüncü gelişme, Başkanlık Konseyi Başkanı Muhammed Menfi'nin ve Fransız büyükelçinin 2023 seçimleri için başkanlık konseyi planını görüşmesidir. Başkanlık Konseyi Başkanı Muhammed Menfi çarşamba günü Fransa'nın Libya Büyükelçisi Mustafa Mhrace ve berabe-

76 <https://www.moroccoworldnews.com/2023/05/355504/saudi-arabia-greenlights-counterterrorism-cooperation-with-morocco>

77 <https://libyaobserver.ly/inbrief/algerian-foreign-minister-regaining-stability-comes-only-through-libyan-libyan-settlement>

78 <https://www.trtworld.com/africa/tunisia-sentences-saieds-opponent-ghannouchi-to-one-year-prison-13251177>

rindeki heyetle bir araya geldi. Başkanlık Konseyi medya ofisinden yapılan açıklamaya göre görüşmede iki ülke arasındaki ikili ilişkiler, ekonomik ve uzlaşma yolları üzerinden 2023'te seçimlere ulaşmayı hedefleyen Başkanlık Konseyi planındaki gelişmelerle güvenlik ve askerî yolların değerlendirilmesi ele alındı.⁷⁹

Beşinci gelişme Mısır Cumhurbaşkanı Sisi'nin Cidde'de Suudi Arabistan Veliht Prensi Muhammed bin Selman ile görüşmesidir. Mısır Cumhurbaşkanı Abdülfettah el-Sisi 19 Mayıs Cuma günü Cidde'de Suudi Arabistan Krallığı Veliht Prensi ve Başbakanı Prens Muhammed bin Selman ile bir araya geldi. Cumhurbaşkanlığı Sözcüsü Ahmed Fehmi, Prens Muhammed bin Selman'ın Cumhurbaşkanı El-Sisi'yi memnuniyetle karşıladığını ve Suudi Arabistan'ın Mısır'ın liderliğine ve halkına duyduğu takdiri dile getirerek Mısır-Suudi Arabistan arasındaki yakın, tarihi ve güçlü bağlardan övgüyle söz ettiğini bildirdi. Veliht Prens, Suudi Arabistan'ın iki ülke arasındaki seçkin ilişkileri çeşitli alanlarda daha da ilerletmeyi istediğini ifade etti. Cumhurbaşkanı Sisi de Suudi Arabistan Krallığı'nı ziyaret etmekten duyduğu memnuniyeti dile getirerek Mısır'ın iki kardeş ülke ve halkı birleştiren tarihi bağlara değer verdiğini teyit etti.⁸⁰

Altıncı gelişme, Sudan Silahlı Kuvvetleri Başkomutanı Abdülfettah el-Burhan'ın Sudan Ordusundan dört üst düzey ismi emekliliğe sevk etmesidir. Sudan Silahlı Kuvvetleri Başkomutanı Abdülfettah el-Burhan, dört üst düzey ordu subayını emekliliğe sevk etti. Sudan Silahlı Kuvvetler Sözcülüğü tarafından 14 Mayıs Pazar günü Twitter üzerinden yapılan açıklamada, "Geçici Egemenlik Konseyi Başkanı, Sudan Silahlı Kuvvetleri Başkomutanı General Abdülfettah el-Burhan'ın, iki subayı 14 Mayıs 2023 itibarıyla emekliliğe sevk etme kararı aldı" ifadeleri kullanıldı. Açıklamada subayların, Tümgeneral Osman Muhammed Hamid Muhammed, Tümgeneral Hasan Mahcub, Bay Abdulhamid, Tuğgeneral Absher Cibril Blyel, Tuğgeneral Ömer Hamdan Ahmed Hammad olduğu belirtildi.⁸¹

Yedinci gelişme, Sudan'da Abdülfettah el-Burhan'ın, HDK'nın hesaplarını dondurup Merkez Bankası başkanını görevden almasıdır. Sudan'ın askerî lideri General Abdülfettah el-Burhan'ın ofisinden 14 Mayıs Pazar günü yapılan açıklamada, Hızlı Destek Kuvvetleri (HDK) ve bağlı şirketlerinin banka hesaplarının dondurulması kararı alındığı belirtildi. Ofisinden yapılan açıklamaya göre silahlı kuvvetlerin başı aynı zamanda Merkez Bankası Başkanı Hüseyin Yahya Cankol'u da görevden aldı. Ayrıca, Jankol'un yardımcılarında biri olan Borai el-Siddik'in görevden alınan valinin yerine atandığı belirtildi.⁸²

Sekizinci gelişme, Sudan'da Abdülfettah el-Burhan'ın, HDK Komutanı Dagalo'yu görevden almasıdır. Sudan'ın ordu ve Egemenlik Konseyi Başkanı General Abdülfettah el-Burhan, aynı

79 <https://libyaobserver.ly/inbrief/menfi-french-ambassador-discuss-pc-plan-2023-elections>

80 <https://www.egypttoday.com/Article/1/124502/President-Sisi-meets-Saudi-Crown-Prince-in-Jeddah>

81 <https://www.shorouknews.com/news/view.aspx?cdate=15052023&id=273a0d5c-8419-4c26-b3d0-bf6f9ec216ef>

82 <https://www.newarab.com/news/burhan-freezes-rsf-accounts-sacks-central-bank-chief>

zamanda Hızlı Destek Kuvvetleri (HDK) başkanı olarak görev yapan yardımcısı Muhammed Hamdan Dagalo'yu görevden aldı. Egemenlik Konseyi 19 Mayıs Cuma günü yaptığı açıklamada, iki taraf arasında bir aydan fazla süredir devam eden çatışmaların ortasında gelen görevden alma kararını duyurdu. Açıklamaya göre eski isyancı lider Malik Agar, Dagalo'nun yerine geçerek egemenlik konseyi başkanının yardımcısı oldu.⁸³

• Ekonomi

Kuzey Afrika'da ekonomi alanındaki gelişmeler incelendiğinde üç temel konunun öne çıktığı görülmektedir.

Bu bağlamda öne çıkan ilk gelişme, Neo Motors CEO'su Nassim Belkhat ve NamX Başkanı Fevzi Annajah'ın, 15 Mayıs Pazartesi günü Rabat'taki Kraliyet Sarayı'nda düzenlenen bir törenle Kral 6. Muhammed'e ilk Fas otomobil markasının bir modelini ve hidrojenle çalışan bir araç prototipini sunmasıdır. Faslı girişimciler tarafından geliştirilen bu projeler ülke için önemli bir dönüm noktası olup "Made In Morocco" etiketini güçlendirecek ve ülkeyi otomotiv üretiminde rekabetçi bir merkez hâline getirecektir. Sunum sırasında Kral, Fas sermayesine ait bir şirket olan Neo Motors otomobilinin modelinin yanı sıra NamX tarafından oluşturulan ve Hidrojen Yardımcı Aracı (HUV) olarak adlandırılan hidrojen aracının prototipini inceledi.⁸⁴

İkinci gelişme, Ulusal Birlik Hükûmeti Planlama Bakanlığının, Ulusal Petrol Şirketi için önerilen bütçeyi görüşmesidir. Ulusal Birlik Hükûmeti Planlama Bakanlığı, Ulusal Petrol Şirketi (National Oil Cooperation - NOC) için 2023 mali yılı için önerilen tahmini bütçeyi gözden geçirdi. Bakanlık Müsteşarı Misbah Saqr başkanlığında pazar günü yapılan toplantıya Bakanlık ve NOC'den çok sayıda yetkili katıldı. Saqr, Planlama Bakanlığının NOC'un üretim seviyesini iyileştirme ve sürdürme çabalarını takdir ettiğini belirterek, NOC'un üretimi günde iki milyon varil petrole çıkarmayı amaçlayan planına Ulusal Birlik Hükûmeti'nin desteğini teyit ettiğini, ayrıca doğal gaz faaliyetlerini geliştirmeyi ve üretim oranlarını arttırmayı hedeflediğini söyledi.⁸⁵

Üçüncü gelişme, Libya-Türkiye İşadamları Derneği Başkanı Murtaza Karanfil'in Libya'ya yatırım çağrısında bulunmasıdır. Anadolu Ajansının haberine göre, Libya-Türkiye İş Adamları Derneği Başkanı Murtaza Karanfil, Libya'da önceki dönemlerden kalma çok sayıda devlet sanayi tesisinin çalışmadığını belirterek bu ülkeye daha fazla yatırım yapılması çağrısında bulundu. Aynı zamanda Müstakil Sanayici ve İş Adamları Derneği (MÜSİAD) Başkanı olan Karanfil, perşembe günü Anadolu Ajansına yaptığı açıklamada, "Şu anda Libya'da önceki hükûmetler döneminden kalma 180'den fazla devlet sanayi tesisi atıl durumda" dedi. Bu tesislerden bazılarının iyi durumda olduğunu ve Türk iş adamlarının ilgisini çektiğini belirtti.⁸⁶

83 <https://www.aa.com.tr/en/africa/sudan-army-head-al-burhan-dismisses-rsf-head-hemedti/2901579>

84 <https://www.morocoworldnews.com/2023/05/355466/morocco-unveils-first-moroccan-car-brand-hydrogen-vehicle-nbsp-prototype>

85 <https://libyaobserver.ly/inbrief/ministry-planning-discusses-proposed-budget-noc>

86 <https://www.middleeastmonitor.com/20230519-turkiye-economist-calls-for-investments-in-libya/>

• Güvenlik

Kuzey Afrika'da güvenlik bağlamında yaşanan gelişmeler incelendiğinde bu hafta dört konu öne çıkmaktadır.

Bu gelişmelerden ilki, Kraliyet Silahlı Kuvvetlerinin (FAR) 67. yıl dönümü münasebetiyle Kral 6. Muhammed'in, silahlı kuvvetlere Kraliyet Yüksek Askerî Eğitim Koleji bünyesinde Kraliyet Savunma Çalışmaları ve Araştırma Merkezinin kurulması talimatını vermesidir. Kral, merkezin misyonunun Fas'ın savunma ve güvenlik sisteminin küresel boyutlarda karşılaştığı zorluklarla mücadele yaklaşımını güçlendirmeye katkıda bulunmanın yanı sıra analitik, sivil ve askerî yetkinlikler için bir alan yaratmak olacağını vurguladı. Merkezin, Fas'ın ülkenin askerî lojistik ve operasyonel kabiliyetlerini güçlendirmesinin yanı sıra operasyonların yönetimi, gözetim ve dijitalleşme gibi alanlarda "modern teknik araçlar edinme" yaklaşımının bir parçası olduğu ifade edildi. Bu merkez sayesinde, ülkenin yaklaşımını Fas Ordusunun gelişimiyle uyumlu hâle getirmek için bilimsel araştırma programlarının başlatılmasını da içerdiği belirtildi. Kral ayrıca ülkenin uluslararası ortaklarıyla çeşitlendirilmiş ve güçlendirilmiş askerî iş birliğine de vurgu yaparak FAR'ın Fas'ın barışı koruma operasyonlarına aktif katılımına katkısının yanı sıra yerel ve bölgesel güvenliğin sürdürülmesi için ortaklıkların artırılmasının da altını çizdi. Bununla birlikte Kral 6. Muhammed, binlerce askerin askerî eğitim almasına ve mesleki nitelikler kazanmasına olanak tanıyan askerlik uygulamasının yeniden başlatıldığını da hatırlattı.⁸⁷

İkincisi, Libya'da yaşanan çatışmalar ile ilgilidir. Libya'da silahlı gruplar arasında çatışma çıktığı ve üç kişinin hayatını kaybettiği rapor edildi. Yaşanan çatışmaların ardından Libya'nın batısında bulunan Zaviye kentine bir müdahale gücünün konuşlandırıldığı bildirildi. Kentteki rakip grupların ateşkes anlaşmasından önce haftalardır aralıklı olarak çatıştıkları belirtildi. Savunma ve Güvenlik Konseyi sözcüsü pazar günü yaptığı açıklamada, arabuluculuk çabalarına ileri gelenler ve toplum liderlerinin öncülük ettiğini söyledi. Ortak Operasyon Odasına ayrıntılı bilgi veren Savunma ve Güvenlik Konseyi Sözcüsü Akram Douwa, birkaç nokta üzerinde anlaşıldığını; anlaşmaya varılan en önemli hususun da Güvenlik Komitesi güçlerinin, tarafları yatıştırmak ve ateşkes anlaşmasını garanti altına almak için çatışma bölgesine konuşlandırılması olduğunu ifade etti. Konuşlandırılan gücün, Trablus'ta bulunan BM destekli hükûmete bağlı olarak faaliyet gösterdiği belirtildi.⁸⁸

Üçüncüsü, Sudan'daki çatışmaların ülke güvenliğine etkileri üzerinedir. Uzmanlar, Sudan'ın uzun zamandır yurtdışına paralı askerler gönderdiğini ancak ülkenin şimdi kendisinin yabancı savaşçılar, para ve altınla kandırılabilen askerler için bir savaş alanı hâline geldiğini iddia etmektedir. BM Sudan Özel Temsilcisi Volker Perthes yaptığı açıklamada, silahlı "ser-

87 <https://www.moroccoworldnews.com/2023/05/355442/king-mohammed-vi-calls-for-creation-of-royal-center-for-defense-studies-and-research>

88 <https://www.africanews.com/2023/05/15/libyan-forces-deploy-in-western-city-after-deadly-fighting/>

vet arayanların” Mali, Çad ve Nijer dâhil Afrika’nın Sahel bölgesinden savaşa akın ettiğini söyleyerek, b“sayılarının önemsiz sayılabilecek oranlarda olmadığı” uyarısında bulundu. Abdülfettah el-Burhan, Hızlı Destek Kuvvetleri’ni (HDK) Çad, Orta Afrika Cumhuriyeti (OAC) ve Nijer’den paralı askerler de dâhil olmak üzere savaşçı toplamakla suçlamıştı. Bu konu hakkında öne sürülen iddialar arasında Sudan ordusunun HDK safalarında yabancı uyruklu bir keskin nişancıyı öldürdüklerini söylemesi ve Hartum’daki bazı tanıkların da bazı HDK militanlarının komşu Çad’da konuşulan Fransızca konuştuklarını duyduklarını söylemeleri yer almaktadır. Yıllar içinde Çad’dan RSF’ye maaş almak için katılanlar olduğu ifade edildi.⁸⁹

Dördüncüsü, Sudan’da ateşkes sağlanması ile ilgilidir. Al Jazeera’nin Suudi Arabistan Dışişleri Bakanlığı kaynaklarına dayandırdığı haberine göre Sudan ordusu ve Hızlı Destek Kuvvetleri’nin (HDK) cumartesi günü yedi günlük ateşkes sağlanması üzerinde anlaşmaya vardıkları bildirildi. Habere göre, ordu ile HDK arasında yapılan anlaşmanın 48 saat içerisinde yürürlüğe gireceği aktarıldı. Anlaşmanın, çatışmaya dâhil olan silahlı grupların hastaneleri boşaltmasına izin verilmesini ve halka hizmet veren tesislerin onarımının kolaylaştırılmasını içerdiği ifade edildi. Dışişleri Bakanı Antony Blinken attığı tweette, “Cidde’de Sudan Silahlı Kuvvetleri ve Hızlı Destek Güçleri çatışmaların başlamasından bu yana ilk ateşkesi imzaladı. Silahları susturmanın ve engelsiz insani yardım erişimine izin vermenin zamanı geldi de geçiyor. Her iki tarafa da bu anlaşmaya uymaları için yalvarıyorum- dünyanın gözü üzerlerinde.” şeklinde açıklamalarda bulunduğu aktarıldı.⁹⁰

89 <https://www.monitor.co.ug/uganda/news/sudan-becomes-battleground-for-foreign-fighters--4234902>

90 <https://www.aa.com.tr/en/africa/sudans-army-rsf-agree-to-7-day-humanitarian-truce-cease-fire/2902318>

HAFTALIK RUSYA BASIN ANALİZİ

(15-21 MAYIS 2023)

• Mısır, Sudan Krizinin “Rehinesi” Konumunda

Rusya'nın önde gelen araştırma, yayın yapan Uluslararası İlişkiler Konseyi (RUIK) sayfasında [“Mısır, Sudan Krizinin ‘Rehinesi’ Konumunda”](#) başlıklı değerlendirme yazısı yayınlandı. Makalenin yazarı Dünya Ekonomisi ve Uluslararası İlişkiler Enstitüsü (MEMO) Ortadoğu Çalışmaları Laboratuvarı Merkezi Araştırma Görevlisi İbrahim İbrahimov, Sudan'da patlak veren çatışmanın Mısır için ne anlama geldiğini incelemiştir. Yazıda Sudan'da yaşanan olaylar şu şekilde özetlenmiştir: “Çatışmanın yol açtığı istikrarsızlığın Ortadoğu için uzun vadeli sonuçları olması muhtemeldir: “Çatışma, istikrarsızlığı ve bölgesel dengesizliği artıran yabancı unsurların müdahalesi ile karakterize edilir. Sudan topyekûn bir iç savaşın eşğine gelen bir duruma ne kadar batarsa, dış aktörlerin gerilimi tırmandırmadaki rolü o kadar belirgin hâle gelir.”

Uzmana göre bu karmaşık çatışmadaki kilit dış oyunculardan biri Mısır'dır. Sudan'ın kuzey komşusu büyük bir endişeyle olup biteni izliyor: “İki ülke arasındaki ilişkilerin tarihî, diğer şeylerin yanı sıra Nil Nehri üzerindeki çatışmaları ve sınır anlaşmazlıklarını içerir. Ayrıca, Sudan, Mısır tarafından her zaman ulusal güvenliğin çok önemli kilit bileşeni olarak görülmüştür.” Sudan'daki durumun kötüleştiğine dikkat çeken analist, “gelinen nokta Mısır için bir dizi tehdit ve riski beraberinde getirir ve bu durum Kahire'nin kararlı davranması gerekecek” ifadelerini kullandı: “Nitekim kuvvetli bir müdahale, Mısır'ın ulusal çıkarlarına ters etki yapabilir.” İbrahimov'a göre Mısır bu durumda güvenli oynayabilir ancak eylemsizliğin uzun vadede işe yaramama riskine sahip olduğu da göz ardı edilemez: “Olaylara hem doğrudan hem de dolaylı olarak ne kadar çok dış oyuncu dâhil olursa çatışmanın uzaması o kadar olasıdır. Bu durumda Kahire'nin, sonuçların yükünü taşımak zorunda kalacağı muhtemeldir.”

• Irak Senaryosu ABD'nin Suriye'deki Askerî Misyonunu Bekliyor

Suriye Devlet Başkanı Beşar Esad'ın 12 yıldır süren diplomatik tecridin ardından 19 Mayıs'ta Arap Birliği zirvesine katılacağı Rusya basınına yansıtılarak değerlendirildi. “Nezavismaya” gazetesinin 18 Mayıs sayısında yayımlanan [“Irak Senaryosu ABD'nin Suriye'deki Askerî Misyonunu Bekliyor”](#) başlıklı uzman görüşlerine dayanan yazıda söz konusu haber, “Şam'ın Arap ailesine dönüşü Beyaz Saray'a meydan okur” ifadeleriyle değerlendirildi. Yazıya göre Washington düşünce kuruluşları, Pentagon'da ve özellikle ABD Merkez Komutanlığında Beyaz Saray'ın Suriye dosyasına karşı kayıtsızlığının endişe verici olduğuna dikkat çekiyor. Yazıda görüşlerine başvuru Ulusal İlişkiler Konseyi (RUIK) uzmanı, Washington Ortadoğu Enstitüsünde misafir araştırmacı Anton Mardasov'a göre ABD, kararlılığını göstermek için

ana askerî omurgası olan Suriye Demokratik Güçleri'nin "karada" yeniden markalandırılmasını kabul ederek Suriye'deki sınırlı varlığını sürdürmeye devam edebilir." Öte yandan uzman, ABD ile Şam arasındaki diyalogun, Umman'daki tarafsız bir platform da dâhil olmak üzere şu veya bu şekilde yürütüldüğü görüşünü savundu: "ABD Ordusunun Suriye'de varlığını sürdürme kararlılığı, Biden yönetiminin politikalarıyla örtüşmeyebilir. Bu anlamda Irak'ta olduğu gibi, ABD varlığının azalmasına yol açabilecek gerçekten de birçok bilinmeyen unsurlar vardır: Washington, Erbil dışındaki mevzilerini küçültmeyi planlasa da bu hamle bölgede İran'ın baskısı altında bir taviz olarak görüldü." Analiste göre her halükârda Esad'ın daha fazla manevra alanı vardır: "Bölge ülkelerine gelince, bu manevrayı yapacak olanların rolünü üstlenmeye hazır olmaları pek olası değildir."

• Kırk Yıl Sonra: İran ve Mısır Barış Kararı Aldı

Tahran-Riyad ilişkilerinin normalleşmesinin ardından Ortadoğu'da ortaya çıkan büyük değişimler ve söz konusu gelişmelerin Moskova için ne kadar faydalı olup olmadığı Rusya basınında geniş yer buldu. "İzvestiya" gazetesinin 18 Mayıs sayısında yayımlanan "[Kırk Yıl Sonra: İran ve Mısır Barış Kararı Aldı](#)" başlıklı uzman görüşlerini içeren yazıya Tahran-Riyad ilişkilerinin normalleşmesinin ardından Ortadoğu'da büyük değişimler yaşanıyor. Yazıda görüşlerine başvurulmuş şarkiyatçı Andrey Ontikov İran ile Mısır arasındaki ilişkilerin normalleşmesinin doğal bir olgu olduğu görüşünü savundu: "Mısır'ın ana sponsorlarından biri de Suudi Arabistan'dır. Riyad, Mısır'a önemli ekonomik destek sağlıyor ve bu nedenle krallık için hassas olan konularda Suudi Arabistan'ın izlediği yolu Kahire izliyor."

Son zamanlarda Riyad ile Tahran arasında karşılıklı bir yakınlaşmanın olduğuna dikkat çeken uzmana göre şu anda Ortadoğuda çalkantılı bir ilişkiler inşa etme süreci vardır: "Özellikle Arap monarşileri, ABD'nin Basra Körfezi bölgesindeki rolünü azaltma ve bu etkiyi Çin pahasına dengeleme isteğinde bulunurlar. Olanlar, Riyad'ın Pekin'in müttefiki olacağı anlamına gelmiyor. Burada söz konusu ABD'nin Çin üzerindeki etkisini yeniden dengelemektir. Bu durum ise Rusya'nın çıkarlarıdır." Analist Ortadoğu'da yaşanan gelişmelerle ilgili Rusya'nın tutumuna da değindi: "Bölgedeki herhangi bir istikrarsız durumun Orta Asya ve Kafkaslar üzerinden Rusya'nı da etkileyebileceği için bölgenin istikrarı genel olarak Moskova'nın yararına. Ortadoğu'nun Pekin'e yönelimi var. Bölgedeki bu şemsiye oluşumun zirvesi ise Rusya ve Çin değil, sadece Çin'dir."

Tartışmanın diğer katılımcısı olan Rusya Bilimler Akademisi Sosyal Bilimler Bilimsel Bilgi Enstitüsü Orta ve Sovyet Sonrası Doğu Bölümünde Araştırma Görevlisi Vasily Ostanin-Golovnya durumuyla ilgili şu yorumda bulundu: "İran ve Mısır, coğrafi konumlarıyla güçlenen önemli askerî güce sahip iki büyük güç merkezidir. İlişkiler yapıcı bir şekilde gelişirse, bu bölgede istikrarın güçlenmesi anlamına gelir. Dolayısıyla Tahran ile Kahire arasındaki ilişkilerdeki mevcut çözümler, Filistin-İsrail sorununun belirli bir şekilde istikrara kavuşmasına katkıda bulunacaktır." Uzmana göre, Ortadoğu'da istikrarın sağlanması Moskova'nın çıkarlarıdır:

“Rusya, tüm kilit oyuncuların çıkarlarını dikkate alarak bölgede uygulamaya çalıştığı bir «birleşik mimari güvenlik» kavramına sahiptir. Daha pragmatik bir bakış açısıyla, Türkiye, İran ve Mısır gibi ülkelerde büyük Rus şirketleri projelere dâhil olduğunda, aralarında normal ilişkilerin olması çok faydalıdır. Geleneksel nokta mevcut projelerin daha yoğun ve verimli bir şekilde teşvik edilmesi için lojistik, altyapı yönlerinin görevlerini büyük ölçüde kolaylaştırır.”

• Cezayir Cumhurbaşkanı Haziran’da Rusya’yı Ziyaret Edecek

Cezayir Demokratik Halk Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Abdelmecid Tebbun’un haziran ortasında Moskova’yı ziyaret edeceği duyurusu Rusya basınına yansıtılarak değerlendirildi. “Vedmosti.ru” haber sitesinde yayımlanan [“Cezayir Cumhurbaşkanı Haziran’da Rusya’yı Ziyaret Edecek”](#) başlıklı uzman görüşlerine dayanan yazıda söz konusu haber “bu, 13 yıl sonra Rusya-Cezayir ilişkileri tarihinde ilk üst düzey ziyaret olacak” ifadeleriyle değerlendirildi. Yazıda görüşlerine başvurulmuş Rusya Bilimler Akademisi Doğu Araştırmaları Enstitüsü uzmanı Boris Dolgov’a göre Cezayir Cumhurbaşkanı’nın Moskova ziyareti iki ülkenin dış politikasında dönüm noktası niteliğindedir: “Birincisi, Cezayirli, Batı’dan gelen baskı ve yaptırım tehditlerine rağmen Rusya’ya ilgi gösteriyor. Bu da Rusya’nın başta Kuzey Afrika olmak üzere Arap dünyasındaki önemini bir göstergesidir. İkincisi, bir önceki Cumhurbaşkanı Abdelaziz Buteflika’nın 2019’da görevden ayrılmasının ardından Cezayir, uluslararası arenada ve Rusya yönünde aktif değildi. Söz konusu ziyaret kaybedilen zamanı telafi edecek.”

Uzman bu süre zarfında, Cezayir liderliğinin Moskova ile tartışabileceği bir dizi bölgesel meselelerin biriktiğine dikkat çekti: “İki ülke arasında bölgesel meseleler noktasında yer alan başlıca unsur Rusya’nın çıkarlarının olduğu komşu Libya’daki bir güvenlik sorunudur. Ayrıca taraflar, Araplar arası iş birliği ve Suriye’nin Cezayir’in de önemli rol oynadığı Arap Devletleri Ligi’ne dönüşü çerçevesindeki çabaları koordine edecek.” Tartışmanın diğer katılımcısı olan Ortadoğu Enstitüsünde Kıdemli Uzmanı Sergey Balmasov’a göre söz konusu ziyaret sırasında Cezayir liderliği, Rusya’nın yardımıyla dış politika görevlerini çözecek ve ekonomik tercihler alacak: “Cezayir tarafı, dünya gaz piyasasındaki eşgüdüm çabalarını ele alacak. Müzakerelerin diğer ana konuları askerî-teknik iş birliği gibi meseleler olabilir.” Cezayir’in Rusya için önemine gelince analist “Afrika’ya açılan büyük bir pencere” olarak yorumladı: “Cezayir, istihbarat yetenekleri ve askerî gücü nedeniyle kıtada çok yetkili. Afrika halklarının bağımsızlık için sömürge mücadelesi verdiği dönemde bu ülke, isyancılara eğitim üsleri sağladı. Bugün Güney Afrika’da liderlik pozisyonlarına sahip olan birçok Güney Afrikalı savaşçı bu ağdan geçti.”

• Siyaset Bilimci: Zelenski, Arap Birliği Zirvesi’nde Esad’ı Gölgede Bırakmaya Karar Verdi

Siyaset bilimci Vladimir Kornilov, Ukrayna Devlet Başkanı Volodimir Zelenski’nin, Suudi Arabistan’ın Cidde kentinde başlayan 32’nci Arap Ligi Zirvesi’ne katılmasını “Vzglyad” gazetesi-

ne değerlendirdi. Gazetenin 19 Mayıs sayısında yayımlanan [“Siyaset Bilimci: Zelenskiy, Arap Birliği Zirvesinde Esad’ı Gölgede Bırakmaya Karar Verdi”](#) başlıklı yazıya göre Batı’nın, Suriye lideri Beşar Esad’ın Arap Birliğine muzaffer dönüşü noktasında dünya toplumunu yumuşatmak için Arap Ligi Zirvesi’nde bir dengeye ihtiyacı vardı. Bu denge, Ukrayna Cumhurbaşkanı Volodymyr Zelenski’dir. Uzman, Zelenski’nin söz konusu zirveye davet edilme girişiminin bizzat Arap Birliğinden geldiğine inandığını belirtti: “Beşar Esad’ı, zirveye davet eden Arap Birliği ABD ve tüm Batı tarafından oybirliği ile saldırıya maruz kaldı. Büyük ihtimalle birlik bu durumu göz önünde bulundurarak durumu dengelemek amacıyla Batı’nın çok sevdiği Zelenski’yi zirveye davet etmiştir.” Ukrayna devlet başkanıyla ilgili yorumda bulunun analiste göre, Zelenski, sadece “Büyük Yedi”nin zirve toplantısına değil, hatta San Remo veya Eurovision şarkı yarışmaları gibi diğer kitlesel etkinliklere de katılmak istiyor. Ek olarak, şimdi Kiev rejimi, Küresel Güney’in tüm platformlarına sızmaya çalışıyor.” Analiste göre Ukrayna devlet başkanının bir ay önce Arap Birliği Zirvesi’ne katılmayı planlaması pek olası değil: “Öyle ki Zelenski, Kiev’de nisan-mayıs için “büyük karşı saldırı” tayin etti ve görünüşe göre kendisi bu karara inandı. Şimdi Arap Ligi Zirvesi’ne katılmasının asıl amacı, her yerde silah istemek ve aynı silahların büyük akışına rağmen neden bu ‘karşı saldırının’ gerçekleşmediğini haklı çıkarmaktır.”